

NOKIANKAUPUNKI

MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISOHJELMA

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	4
1 KESKEISET KÄSITTEET	6
1.1 Laki maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä ja yhdenvertaisuuslaki	6
1.2 Perustietoaineisto, alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumistuki	7
2 PAKOLAISTEN, KANSAINVÄLISTÄ SUOJELUA SAAVIEN JA PALUUMUUTTAJIEN VASTAANOTTO JA KOTOUTTAMINEN.....	10
2.1 Yhteistyö ELY -keskusten kanssa.....	11
2.2 Pakolaisten vastaanotto	11
3 MAAHANMUUTTAJAT NOKIALLA.....	13
3.1 Erilaiset oleskeluluvat	13
4 LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUT.....	16
4.1 Neuvolat	16
4.2 Varhaiskasvatus	16
4.3 Esiopetus	17
4.4 Valmistava opetus	17
4.5 Perusopetus.....	17
4.6 Nuorisotoimi	19
5 AIKUISTEN PALVELUT	20
5.1 TE-palvelut ja kotouttaminen	20
5.2 Alkukartoitus	20
5.3 Kotoutumissuunnitelma	21
5.4 Kotoutumiskoulutus.....	22
5.5 Kotoutumista edistävät muut TE-palvelut.....	22
5.6 Ikäihmisten palvelut.....	23
6 KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISIÄ PALVELUJA.....	24
6.1 Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut	24
6.2 Asuminen	24
6.3 Vapaa-aikatoimi.....	25
6.4 Tulkki- ja käännöspalvelut.....	26

7	MONIALAINEN YHTEISTYÖ	27
8	LOPUKSI	29
9	LIITTEET	30
9.1	Yhteystiedot	30
9.2	Tulkkivälitysohjeistus.....	32

JOHDANTO

Kotoutumislain (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen sekä edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta. Kunnan on huolehdittava siitä, että sen tarjoamat palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajalle ja että kotoutumislaisissa tarkoitetut toimenpiteet ja palvelut järjestetään sisällöltään ja laadultaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kaikille maahanmuuttajille on tarjottava perustiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, työelämän ulkopuolella olevien tukea on vahvistettava ja nuorten ja koulupudokkaiden syrjäytymistä on ehkäistävä. Kunnan on huolehdittava oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä kotouttamisessa.

Nokialla on otettu vastaan ensimmäiset kiintiöpakolaiset vuona 1990. Vuoden 2011 alusta kiintiöpakolaissopimus ELY-keskuksen (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) kanssa muutettiin niin sanotuksi avoimeksi sopimukseksi. Tämän kotouttamisohjelman tavoitteena on huomioida kotoutumisen edistämistä koskevan lain seuraavat painopisteet:

- alkuvaiheen kotouttamispalvelujen tehostaminen ja alkukartoitukset
- monialaisen yhteistyön tiivistäminen maahanmuuttajien kotouttamistoimenpiteissä
- maahanmuuttajien aktiivisen, suomalaisen yhteiskunnan toimintaan osallistumisen edistäminen
- kuntalaisten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Tämän kotouttamisohjelman tekemiseen on saatu tukea Pirkanmaan ELY-keskuksen maahanmuuttopäällikkö Pirjo Pajuselta, jonka ohjeistuksen mukaan mallia on otettu Lempäälän vastaavasta ohjelmasta. Kotouttamisohjelmassa esitetään kaikille kuntaan rekisteröityneille maahanmuuttajille tarjottavat palvelut. Ohjelman tavoitteena on huomioida maahanmuuttajien yksilölliset tarpeet ja luoda jokaiselle oma, henkilökohtainen kotoutumisen polku. Perusturvakeskuksen vastatessa kotouttamisohjelman päivytyksestä, pääpaino on kiintiöpakolaisissa ja turvapaikkakäsittelyn kautta oleskeluluvan saaneissa henkilöissä unohtamatta kuitenkin työperäisiä ja perhesiteen perusteella muuttaneita maahanmuuttajia.

Kotouttamisohjelman toivotaan lisäävän monialaista yhteistyötä ja tuovan selkeyttä työnjakoon ja vastuukysymyksiin. Laki kotoutumisen edistämisestä velvoittaa kuntaa luomaan toimivan yhteis-

työverkoston eri viranomaisten, maahanmuuttajien, kansalaisjärjestöjen ja muiden tahojen kesken. Yli hallintorajojen ulottuva yhteistyö tähtää maahanmuuttajien oma-aloitteisuuden ja osallistumisen lisäämiseen. Lisäksi tavoitteena on kahdensuuntainen kotoutuminen eli muutosvastuu kohdistuu myös kantasuomalaisiin ja suomalaiseen kulttuuriin. Kotoutumislaisa erilaisten kielten ja kulttuurien kirjo suomalaisessa yhteiskunnassa nähdään rikkautena. Maahanmuuttajien kotoutuminen on kaikkien yhteinen etu.

Maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan ja heidän aktiivista osallistumista yhteiskuntaan vahvistetaan kunnan strategisten visioiden mukaisesti. Tämä kotouttamisohjelma hyväksytään kaikissa kunnan lautakunnissa ja valtuustokausittain kaupunginvaltuustossa.

1 KESKEISET KÄSITTEET

1.1 Laki maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä ja yhdenvertaisuuslaki

Laki maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) astui voimaan 1.9.2011. Se on päivitetty vastaamaan maahanmuuttajien kotouttamiseen ja kotoutumiseen liittyviä kysymyksiä. Kotoutumisen edistäminen lain nimessä kuvaa sen aktivoivaa henkeä. Maahanmuuttaja itse aktiivisesti osallistuu omaan kotoutumisprosessiinsa ja erilaisten monikulttuuristen verkostojen ja yhdistysten rooli kasvaa. Viranomaisten on aktiivisesti vahvistettava maahanmuuttajan omia resursseja ja otettava asiakkaan tarpeet yksilöllisesti huomioon yhteistyössä hänen oman verkostonsa kanssa.

Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista sekä maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.

Tämän lisäksi kotouttamisohjelman laadintaa ohjaa yhdenvertaisuuslaki (laki 21/2004), jonka mukaan *"viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumisen."*

Tässä ohjelmassa puhutaan sekä kotouttamisesta että kotoutumisesta. Lain mukaan *kotouttamisella* tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. *Kotoutumisella* tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

Tämän ohjelman keskeisiä käsitteitä ovat lisäksi maahanmuuttaja, sosiaalinen vahvistaminen, monialainen yhteistyö ja erityisiä toimenpiteitä tarvitseva. Se, miten nämä käsitteet laissa määritellään, on hyvä avata. *Maahanmuuttajalla* tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelulupakortti.

Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan maahanmuuttajalle suunnattuja toimenpiteitä hänen elämäntaitojensa parantamiseksi ja syrjäytymisensä ehkäisemiseksi. *Monialaisella yhteistyöllä* tarkoitetaan eri toimialojen, viranomaisten ja muiden tahojen yhteistyötä. *Erityisiä toimenpiteitä tarvitsella* tarkoitetaan maahanmuuttajaa, joka tarvitsee tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä erityisesti sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.

1.2 Perustietoaaineisto, alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumistuki

Kotoutumislain painopiste on maahanmuuttajan alkuvaiheen palveluissa. Pyrkimys on kartoittaa mahdollisimman tehokkaasti jo alkuvaiheessa maahanmuuttajan palvelutarpeet ja räätälöidä palveluverkosto asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Näin pyritään kustannustehokkaaseen ja asiakasystävälliseen toimintaan ja tehostetaan kotoutumista.

”Maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä ja erilaisista kotoutumista edistävistä toimenpiteistä. Perustietoaaineisto annetaan kaikille Suomeen muuttaville oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä.” (Laki kotoutumisen edistämisestä 7§)

Laissa puhutaan perustietoaaineistosta, joka annetaan kaikille Suomeen muuttaville. Se annetaan Nokian kaupunkiin rekisteröityvälle maahanmuuttajalle maistraatin, poliisin, Kelan (Kansaeläkelaitos) tai TE- toimiston (Työ- ja elinkeinopalvelut) toimesta. Perustietoaaineistossa on selkeästi kerrottu perustietoa Suomesta, kansalaisten vastuista ja velvollisuuksista sekä erilaisista kunnan palveluista. Kukin lakia Kotoutumisen edistämisestä soveltava viranomainen vastaa osaltaan perustietoaaineiston sisällön tuottamisesta ja ajan tasalla pitämisestä. Sisäasiainministeriö vastaa perustietoaaineiston yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta.

Lisäksi Nokian kaupungille laaditaan paikallisosio ”Selkokielineen opas Nokian palveluista”, johon kootaan perustiedot Nokian kaupungista ja kuntalaisten palveluista. Selkokielineisessä oppaassa on myös kunnan maahanmuuttajatyön koordinaattorin yhteystiedot.

Uudessa laissa uutena palveluna maahanmuuttajille on alkukartoitus. Laissa mukaan

”Alkukartoituksessa arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palvelujen tarpeet. Alkukartoituksessa selvitetään tätä tarkoitusta varten tarvittavassa laajuudessa maahanmuuttajan aikaisempi koulutus, työhistoria, kielitaito sekä tarvittaessa muut työllistymiseen ja kotoutumiseen vaikuttavat seikat.”

Alkukartoitus on kokonaisvaltainen arvio asiakkaan historiasta, nykytilanteesta ja palvelutarpeista. TE-toimisto käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka on työtön ja rekisteröity työnhakijaksi julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002) säädetyllä tavalla. Kunnan sosiaalitoimi käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle, joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaista toimeentulotukea. Alkukartoitus tulee tehdä myös muille kuin edellä mainituille maahanmuuttajille, mikäli he sitä pyytävät ja ovat sen tarpeessa. Maahanmuuttajatyön koordinaattori toteuttaa alkukartoitukset yhteistyössä eri yhteistyökumppaneiden kanssa silloin, kun asiakas ei ole TE-toimiston asiakkuudessa. Alkukartoitus käynnistetään kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta tai alkukartoitusta koskevasta pyynnöstä.

Alkukartoituksen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset voidaan hakea neljännesvuosittain valtiolta. Tarvittaessa alkukartoituksen osana voidaan käyttää ostopalveluna hankittuja palveluita kuten koulutuskeskusten oppimiskykyarvioita. Alkukartoituksessa tehdään asiakkaan palvelutarvearvio ja sen mukaiset jatkosuunnitelmat.

Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on työtön ja rekisteröity TE-toimiston asiakkaaksi, tai jos hän saa muutoin kuin tilapäisesti toimeentulotukea. Kotoutumissuunnitelma on laadittava kolmen vuoden kuluessa ensimmäisen oleskeluluvan saamisesta. Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma laaditaan enintään yhden vuoden ajaksi. Kotoutumissuunnitelman kesto määräytyy yksilöllisesti. Kotoutumissuunnitelmaan oikeuttava enimmäisaika on kolme vuotta ensimmäisen kotoutumissuunnitelman allekirjoituksesta. Aikaa voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos siihen on erityinen syy.

Kotouttamissuunnitelmaa jatketaan alkukartoituksen pohjalta ja se tehdään yhteistyössä TE-toimiston ja maahanmuuttajatyön koordinaattorin toimesta niille asiakkaille, jotka ovat työttömiä ja ovat rekisteröityneet työnhakijaksi julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) mukaisesti. Muille kotouttamissuunnitelmaa tarvitseville asiakkaille suunnitelma laaditaan yhteistyössä asiakkaan, maahanmuuttajatyön koordinaattorin, tulkin ja tarvittaessa muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Kotouttamissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumissuunnitelmassa otetaan huomioon myös maahanmuuttajan perheen kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet ja palvelut.

Suomen tai ruotsin kielen opiskelun lisäksi suunnitelmassa voidaan sopia maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksesta, yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon sekä perusopetusta täydentävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista yksilöllisesti edistävistä toimenpiteistä.

Alaikäiselle, ilman huoltajaa maassa olevalle lapselle kotoutumissuunnitelma laaditaan aina. Alaikäiselle, jolla on huoltaja Suomessa, kunta arvioi kotoutumissuunnitelman tarpeen yksilöllisesti. Näissä tapauksissa kotoutumissuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen ja hänen huoltajansa/edustajansa kanssa sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen edustajan kanssa.

Kotoutumistuki on kotoutumisajaksi tarkoitettu taloudellinen tuki, jonka avulla pyritään parantamaan työelämään ja jatkokoulutukseen hakeutumisen edellytyksiä. Kotoutumistuki muodostuu Kelan myöntämästä työmarkkinatuesta ja/tai sosiaalitoimiston myöntämästä toimeentulotuesta. Maahanmuuttajilla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen ensimmäisen kolmen vuoden aikana muutoin kuin kotoutumistukena.

2 PAKOLAISTEN, KANSAINVÄLISTÄ SUOJELUA SAAVIEN JA PALUUMUUTTAJIEN VASTAANOTTO JA KOTOUTTAMINEN

Nokian kaupunki on tehnyt ELY-keskuksen kanssa vuonna 2011 ns. avoimen sopimuksen pakolaisten vastaanotosta. Sopimuksen mukaan kunta on sitoutunut vastaanottamaan pakolaisia, mutta perusturvakeskus neuvottelee jokaisesta päätöksestä erikseen ELY-keskuksen kanssa. Valintakriteerinä on maahanmuuttajien mahdollisuus kotoutua kuntaan mahdollisimman hyvin. Tämä edellyttää vertaistukiverkostoa sekä kotouttamiseen tarvittavien palvelujen olemassa oloa.

Valtioneuvoston päätöksen mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) maksaa pakolaisten vastaanotosta sopimuksen tehneelle kunnalle korvauksia pakolaisten kotouttamisesta aiheutuvista kustannuksista. Korvattavien kustannusten tulee olla kohtuullisia ja välttämättömiä. Kunnan kotouttamisohjelma on edellytys valtion maksamille korvauksille. Kunnan tulee myös erikseen määräajassa hakea valtiolta näitä kustannuksia. Nokialla kustannukset haetaan neljännesvuosittain.

Vuonna 2014 laskennalliset korvaukset yli 7-vuotiaasta henkilöstä ovat 2300 euroa vuodessa ja enintään 7-vuotiaasta henkilöstä 6845 euroa vuodessa. Kiintiöpakolaisista tämä laskennallinen korvaus maksetaan neljältä vuodelta, oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista kolmelta vuodelta. Kunta maksaa pakolaisille toimeentulotukea samoin perustein kuin muullekin väestölle. Korvaus toimeentulotuesta maksetaan enintään kolmen vuoden ajalta. Paluumuuttajien kohdalla korvaus toimeentulotuesta maksetaan 6 kuukaudelta.

Valtio maksaa kunnille lisäksi korvauksia erityiskustannuksista. Niitä ovat mm. tulkkipalvelujen kustannukset ilman aikarajaa. Tulkki- ja käännöspalvelujen tarve painottuu luonnollisesti kotoutumisen alkuaikaan. Suomen kansalaisuuden saaneesta henkilöstä tulkkipalveluja ei kuitenkaan korvata. Paluumuuttajien tulkkauksekustannukset korvataan 6 kuukauden ajan.

Lisäksi korvataan alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen saapuneen henkilön sijoittamisesta aiheutuvat kustannukset 18 ikävuoteen saakka. Vamman tai sairauden edellyttämän pitkäaikaisen sosiaali- ja terveydenhuollon huomattavat kustannukset maksetaan enintään 10 vuodelta, mikäli vamma, sairaus tai hoidon tarve on syntynyt ennen Suomeen tuloa. Muista erityisistä syistä kunnalle aiheu-

tuneista kustannuksista voidaan sopia ELY-keskuksen kanssa erikseen. Näitä voivat olla esim. asuntojen vuokratulot pakolaisten odotusajalta.

2.1 Yhteistyö ELY -keskusten kanssa

Maahanmuuttajien kotouttamisen yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus sekä seuranta kuuluvat Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan. Työvoima- ja elinkeinokeskukset (TE-keskukset) muuttuivat vuoden 2010 alusta lukien Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiksi (ELY-keskus), jotka toimivat useiden ministeriöiden alaisuudessa. ELY-keskuksen keskeinen tehtävä maahanmuuttajien kotouttamisessa on kotoutumislain toimeenpano ja sen toteutumisen seuranta alueellisesti sekä kotouttamistoimenpiteiden alueellinen yhteensovittaminen valtakunnallisten linjausten mukaisesti. ELY-keskus toimii myös eri organisaatioiden informaation välittäjänä ja järjestää maahanmuuttajasioissa koulutusta ja muita tapahtumia. ELY-keskuksen kanssa käydään keskustelua kustannusvas-
tuista ja keskus ohjeistaa kustannusten laskutusasioissa.

2.2 Pakolaisten vastaanotto

Maahanmuuttajatyön koordinaattori ohjaa pakolaisia alkuvaiheen toimissa (kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinti, oleskelulupa- ja passiasiat, KELA:ssa ja TE-toimistossa asiointi ym.). Hän vastaa pakolaisten kotoutumisprosessista ja tekee moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa pakolaisten kotoutumisen edistämiseksi. Maahanmuuttajatyön koordinaattori käy keskusteluja pakolaisten kanssa säännöllisin väliajoin, jolloin pyritään antamaan asiakkaille oikea-aikaista tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja palvelujärjestelmästä. Asiakkaita kannustetaan alusta lähtien oma-aloitteisuuteen ja itsenäiseen asiointiin.

Ihmiskaupan uhrien osalta yhteistyötä tehdään poliisihallinnon ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa.

Pakolaisten alkuvaiheen terveystarkastukset

Nokialle muuttaville pakolaisille ja turvapaikanhakijoille tehdään kuntaan tullessa terveystarkastus, jos sitä ei ole aikaisemmin Suomessa tehty. Asiakkaat ohjautuvat terveystarkastukseen maahanmuuttajatyön koordinaattorin kautta. Terveystarkastukset on keskitetty yhdelle terveydenhoitajalle. Tarkastus tehdään Sosiaali- ja Terveysministeriön ohjeen mukaan (STM:n julkaisuja 2009 :21). Terveystarkastuksessa kartoitetaan maahanmuuttajan taustatietoja ja pyritään selvittämään nykyistä

terveydentilaa. Alkuhaastattelussa käytetään apuna Työministeriön turvapaikanhakijan terveystietoa. Tarkastukseen kuuluu lisäksi terveydenhoitajan tutkimukset sekä rokotusohjelman aloittaminen/täydentäminen. Infektiotautien ennaltaehkäisy ja seulonta on tärkeä osa tarkastusta. STM:n ohjeiden mukaan terveydenhoitaja varaa ajan omalääkärille ja ohjaa asiakkaat laboratoriotutkimuksiin sekä röntgen-kuvien ottoon.

Terveydenhoitaja opastaa maahanmuuttajia muiden perusterveydenhuollon palvelujen käytössä. Tilanteen mukaan varataan aika muihin palveluyksiköihin jo alkutarkastuksen yhteydessä. Terveydenhoitaja tekee tiivistä yhteistyötä maahanmuuttajatyön koordinaattorin kanssa. Tarvittaessa järjestetään yhteisiä jatkotapaamisia asiakkaiden/asiakasperheiden kanssa. Erityisesti posttraumaattisen kriisityön tarve on lisääntynyt selkeästi viime vuosina. Tähän tarpeeseen vastaaminen on merkittävin haaste maahanmuuttajien terveystalvelujen kehittämisessä Nokialla.

3 MAAHANMUUTTAJAT NOKIALLA

Väestörekisteritietojen mukaan vuonna 2014 Nokialla asui noin 700 ulkomaan kansalaista. He edustavat kaikkia maanosia, mutta suurimmat ryhmät ovat Virosta ja Venäjältä. Suomen kansalaisuuden saaneet henkilöt eivät tilastossa näy, joten ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä on todellisuudessa suurempi. Pirkanmaan kunnista Nokialla asuu Tampereen jälkeen toistaiseksi eniten ulkomaalaisia.

3.1 Erilaiset oleskeluluvat

Tämä kotouttamisohjelma koskee kaikkia Nokialla asuvia ulkomaalaisia. Maahanmuuttajan oleskeluluvan mukaan määräytyy, minkälaisiin palveluihin henkilöllä on oikeus. Ohessa lyhyt erittely erilaisista ulkomaalaisten oleskeluluvista. Lisätietoa löytyy Maahanmuuttoviraston sivuilta www.migri.fi.

Työperäiset maahanmuuttajat

Työperäisellä maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on tullut Suomeen työn vuoksi. Euroopan Unionin, Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaiset eivät tarvitse erillistä työlupaa, vaan rekisteröinti poliisille riittää. Vastaavasti EU:n ulkopuoliset kansalaiset tarvitsevat työntekijän/elinkeinoharjoittajan oleskeluluvan. Oleskelulupa on joko määräaikainen tai pysyvä. Määräaikainen oleskelulupa myönnetään joko tilapäisenä (kirjaintunnus B) tai jatkuvana oleskelulupana (kirjaintunnus A). Ensimmäinen lupa on aina määräaikainen. Neljän vuoden jälkeen (jatkuva A) voidaan myöntää pysyvä oleskelulupa (kirjaintunnus P).

Perhesiteen perusteella oleskeluluvan saaneet

Pakolainen voi saada lähiomaisensa Suomeen perheen yhdistämisprosessin kautta. Lähiomaiseksi katsotaan puoliso ja alaikäiset lapset. Muiden kuin pakolaisstatuksen tai muun suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden maahanmuuttajien tulee osoittaa voivansa elättää perheensä, jotta voivat saada perheensä Suomeen. Myös suomen kansalaisen perheenjäsen voi saada oleskeluluvan Suomeen perhesiteen perusteella.

Opiskelijat

Ulkomaalaisen opiskelijan, joka ei ole EU-kansalainen tai heihin rinnastettava, on hankittava oleskelulupa, jos opinnot Suomessa kestävät yli kolme kuukautta. Opiskelijalle myönnettävä oleskelulupa on luonteeltaan tilapäinen. Jos opinnot kestävät yli vuoden, oleskelulupa myönnetään yleensä vuodeksi kerrallaan. Oleskelulupakortissa tilapäinen oleskelulupa merkitään kirjaintunnuksella B. Suomen valtio ei yleensä kustanna ulkomaalaisen opiskelijan oleskelua Suomessa. Sen vuoksi hakijan on osoitettava, että hänen toimeentulonsa on turvattu joko stipendillä, apurahalla tai muilla varoilla. Hakijalla tulee olla käytössään vähintään 500 euroa kuukaudessa tai 6 000 euroa vuodessa. Tilapäisellä oleskeluluvalla oleva opiskelija ei ole oikeutettu Suomen sosiaaliturvaan, joten kunnan palvelut eivät koske opiskelijamaahanmuuttajaa. Kuitenkin opiskelijalla on oikeus alkukartoitukseen, koska kotoutumislain mukaan alkukartoitusta voivat pyytää kaikki Suomessa asuvat maahanmuuttajat.

Turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee turvapaikkaa Suomesta vainon, suojelun tarpeen ym. syyn vuoksi. Turvapaikanhakija saa tehdä ansiotyötä Suomessa ilman oleskelulupaa, kun kolme kuukautta on kulunut turvapaikkahakemuksen jättämisestä, jos hänellä on voimassa oleva rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja. Jos turvapaikanhakijalla ei ole kyseistä asiakirjaa, ansiotyötä saa tehdä vasta kun on oleskellut maassa kuusi kuukautta.

Turvapaikanhakijat eivät ole tämän kotoutumisohjelman kohderyhmää, sillä turvapaikkaprosessin keston ajan heillä ei ole oleskelulupaa, eikä vakituista kotikuntaa. Tänä aikana heidän palvelunsa järjestää vastaanottokeskus. Turvapaikkaprosessin aikana turvapaikanhakijan on mahdollista olla ns. yksityismajoittuja, jolloin hän asuu kunnassa asuvan esim. sukulaisen tai ystävän asunnossa. Palveluista vastaa siitä huolimatta ensiapuluonteista terveydenhuoltoa lukuun ottamatta se vastaanottokeskus, jossa henkilö on kirjoilla. Saatuaan oleskeluluvan turvapaikanhakija etsii asunnon ja muuttaa kuntaan, rekisteröityy kuntalaiseksi maistraatissa, eli saa kotikuntamerkin ja pääsee näin kunnan palvelujen piiriin.

Kiintiöpakolaiset

Suomi ottaa vuosittain vastaan tietyn määrän pakolaisia, jotka valikoidaan suoraan ulkomailta, esimerkiksi pakolaisleireiltä. Viime vuosina pakolaiskiintiö on ollut 750 henkilöä vuodessa. YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n kautta tuleville kiintiöpakolaisille myönnetään Suomessa pakolaisstatus.

Pakolainen on henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Hän on paennut kotimaastaan ihmisoikeusrikkomuksia, sota ja levottomuuksia. Hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi. Pakolaista vainotaan hänen alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, yhteiskunnalliseen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä perusteella.

Pakolaisilla ja kiintiöpakolaisilla on oikeus kaikkiin kunnan palveluihin ja heille tulee tehdä alkukartoitus ja mahdollinen kotoutumissuunnitelma.

4 LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

4.1 Neuvolat

Maahantulotarkastuksen jälkeen lapsiperheet siirtyvät oman väestöalueen neuvolan terveydenhoitaj Neuvolassa maahanmuuttajaperheisiin sovelletaan normaalia tarkastuksista saatua ohjeistoa huomioiden kulttuurinen tausta. Ensimmäisellä kerralla tarkistetaan, että asiakkaalle on tehty maahantulotarkastus. Neuvolassa käytetään tulkkia, jos kumpikaan vanhemmista ei puhu riittävän hyvin kieltä, jota neuvolassa ymmärretään. On taattava, että perhe voi kommunikoida ymmärtämällään kielellä. Tulkkia varattaessa kysytään toivomuksia tulkin sukupuolesta.

Maahanmuuttajaperheiden kanssa työskentely ja tilanteen valmistelu vie keskimääräistä enemmän aikaa. Tulkin, lääkärin ja terveydenhoitajan ajanvaraukset tulee tehdä hyvissä ajoin etukäteen, ja vastaanotolle varataan kaksinkertainen aika normaaliin vastaanottoaikaan verrattuna. Vastaanotolla toteutetaan ikäkausitarkastuksia valtakunnallisen ohjelman mukaisesti. Rokotusohjelma tarkistetaan. Terveysneuvonnassa, kasvatusohjannassa huomioidaan kulttuuriset erot. Neuvolakäynnillä huomioidaan erityistä tukea tarvitsevat lapset ja perheet. Tarvittaessa heille tarjotaan tihennettyjä vastaanottokäyntejä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa on erityisen tärkeää maahanmuuttajalasten kohdalla.

4.2 Varhaiskasvatus

Monikulttuurisuus rikastuttaa omalta osaltaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintaa ja toimintaympäristöjä. Lasten kulttuurinen tausta otetaan huomioon varhaiskasvatuksen arkipäivässä kehittämällä eri hoito-, kasvatus- ja opetustilanteisiin sopivia ja tarkoituksenmukaisia toimintatapoja. Varhaiskasvatuksella on merkittävä asema maahanmuuttajataustaisten perheiden kotoutumisessa ja heidän elämänlaatunsa ja tulevaisuutensa rakentumisessa, sillä varhaiskasvatus on usein ensimmäisiä mahdollisuuksia tutustua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät yhteistyötä maahanmuuttajatyön koordinaattorin kanssa.

Vanhempia kannustetaan ja rohkaistaan huolehtimaan lapsen oman äidinkielen kehittymisestä ja oman kulttuurisen perinteen välittymisestä lapselle. Tarkoituksena on vahvistaa lapsen identiteettiä kasvattamalla häntä arvostamaan omaa kulttuuriaan ja integroitumaan ympäröivään yhteiskuntaan. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa perheen uskonnolliset erityispiirteet huomioidaan mahdolli-

suuksien mukaan. Monikielisten lasten sosiaalista osallisuutta tuetaan ja vahvistetaan suomen kielen opetuksella. Opetuksen ja jokaiselle lapselle laadittavan S2 -suunnitelman tukena käytetään Nokian varhaiskasvatuksen S2-opetussuunnitelmaa sekä jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä olevaa ”Monikielinen ja - kulttuurinen lapsi Nokian varhaiskasvatuksessa”-kansiota.

4.3 Esiopetus

Kunta järjestää yhden lukuvuoden kestäväksi esiopetusta lapsille. Lapsi aloittaa esiopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta. Pidentetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvilla lapsilla on oikeus esiopetukseen viisivuotiaina. Maksutonta esiopetusta järjestetään 700 tuntia/ lukuvuosi, pääsääntöisesti perusopetuksen toiminta-aikojen mukaisesti. käydään viitenä päivänä viikossa, 20 h/viikko. Maahanmuuttajalapsen osallistuvat oman asuinalueensa esiopetukseen.

Esiopetusvuonna tehtävien arviointien lisäksi lapsen kielen kehittymistä ja kielen tasoa voidaan arvioida Kettu- ja Lumiukko-arvioinneilla ja Lauran päivä-kartoitusaineistolla. Esiopetussuunnitelman laadinnassa kiinnitetään erityisesti huomioita S2- kielen opetussuunnitelmaan. Suomen kielen oppimisen seurantalomake siirretään kouluun vanhempien luvalla koulutulokaskaavakkeen mukana (jatkumo alakouluun ja tieto kielen kehityksen vaiheista näkyvissä). Kevään oppilashuoltopalaverissa mietitään yhdessä vanhempien ja koulun kanssa lapselle sopiva luokka- ja koulusijoitus.

4.4 Valmistava opetus

Nokialaiset maahanmuuttajaoppilaat käyvät valmistavassa opetuksessa Tampereella. Valmistava opetus kestää yleensä yhden lukuvuoden. Opetuksen tavoitteena on suomen kielen taidon ja oppimisvalmiuksien kehittäminen perusopetukseen riittäviksi.

4.5 Perusopetus

Nokianvirran koulun opettaja toimii maahanmuuttajien opetusta koordinoivana opettajana.

Maahanmuuttajaoppilaat käyvät koulua asuinalueellaan ikätasoaan vastaavalla luokka-asteella. Mikäli oppilas siirtyy valmistavasta opetuksesta suoraan yläkouluun, luokkasijoitukseen pitää kiinnittää erityistä huomiota, jotta oppilaalla on realistiset mahdollisuudet saada peruskoulun päättötodistus.

Kontaktit suomalaisten lasten/nuorten kanssa on tärkeää maahanmuuttajalapsen ja –nuoren kotoutumisessa. Lasta ja nuorta kannustetaan harrastuksiin ja erilaisiin vapaa-ajantoimintoihin yhdessä suomalaisten lasten ja nuorten kanssa. Koulun on puututtava kaikkiin rasismiin muotoihin, esim. maahanmuuttajalapsen/-nuoren kiusaamiseen, syrjintään, ryhmästä poissulkemiseen, haukkumiseen ja nimittelyyn. Koulu pitää esillä monikulttuurisuutta ja edistää kansainvälisyyttä mm. kansainvälisyyskasvatuksella, rasismien vastaisen viikon tempauksilla jne.

Suomi toisena kielenä (S2) on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääristä. Oppimäärä on tarkoitettu sellaisille maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden suomen kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla kielen osa-alueilla. Kriteerinä tulee käyttää ainoastaan kielitaidon tasoa eikä esimerkiksi synnyinmaata, kansalaisuutta, väestörekisteriin merkittyä äidinkieltä tai Suomessa oloaikaa. Kielitaidon tason arvioi S2-opetusta antava opettaja yhdessä muiden oppilasta opettavien opettajien kanssa.

S2-opetuksen tarkoitus on kehittää tasapuolisesti oppilaan suomen kielen taitoa ja tietoisuutta suomalaisesta kulttuurista. Opetuksen tavoitteena on toiminnallinen kaksikielisyys, jonka kehittymiseen vaikuttaa myös osallistuminen oman äidinkielen opetukseen. S2-opetus tukee yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa oppilaan monikulttuurista identiteettiä.

Lähtökohtana S2-opetuksessa on, että oppilas saavuttaa mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon myös jatko-opintoja varten. Perusopetuksen S2-oppimäärän suorittamisella voi myös osoittaa riittävän suomen kielen taidon kansalaisuutta hakiessaan. Suomi äidinkielenä -oppimäärään verrattuna S2-oppimäärän suurin ero on se, ettei opiskeltava kieli ole oppilaan äidinkieli.

Maahanmuuttajataustaisille oppilaille voidaan antaa tukiopetusta joko suomeksi tai mahdollisuuksien mukaan oppilaan omalla äidinkielellä. Maahanmuuttajien opetus ja vastuu heidän kielenoppimisestaan kuuluu jokaiselle opettajalle, ei vain yksittäisille S2-opettajille tai erityisopettajille.

Oppilaan äidinkielen määrittelevät maahanmuuttajaoppilaan vanhemmat. Oman äidinkielen opiskelu on vapaaehtoista, mutta mikäli on päättänyt alkaa opiskella sitä, oppitunneille osallistuminen on pakollista. Äidinkielenopetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan toiminnallista kaksikielisyyttä. Oman äidinkielen opiskelu vahvistaa myös hänen itsetuntoaan ja identiteettiään.

Oman äidinkielen opetus tapahtuu koulun normaalin työajan ulkopuolella ja huoltajat vastaavat kuljetusten järjestämisestä. Nokialla on tällä hetkellä mahdollista opiskella darin kieltä.

Oppilaalla on oikeus saada oman uskontokuntansa mukaista opetusta, mikäli oppilaita on vähintään kolme ja vanhemmat sitä pyytävät. Nokialla annetaan tällä hetkellä ortodoksi ja islamin uskonnon opetusta

Kodin ja koulun yhteistyö alkuvaiheessa vaatii panostusta. Tähän tarkoitukseen sopii muutaman vuoden kokeilussa ollut MoVe-kerho (monikulttuurinen vertaisryhmä) –toiminta, jonka tarkoituksena on jakaa tietoa maahanmuuttajataustaisille vanhemmille. Samalla se toimii myös foorumina, jossa maahanmuuttajataustaiset ryhmät tavoittavat opettajia ja suomalaisia vanhempia

4.6 Nuorisotoimi

Nuorisopalvelujen kaikki toiminta on avointa myös maahanmuuttajalapsille ja –nuorille. Lisäksi nuorisotyön resurssien mukaan tarjotaan tarvittaessa erikseen maahanmuuttajille suunniteltuja toimintoja. Nämä voivat olla esimerkiksi tytöille suunnattua ryhmätoimintaa tai koko perheen tapahtumia. Nuorisotyössä toiminnan tavoitteena on edistää maahanmuuttajalasten ja –nuorten kotoutumista sekä lisätä nokialaisnuorten suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä.

5 AIKUISTEN PALVELUT

5.1 TE-palvelut ja kotouttaminen

Kotoutumislain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. TE-palveluissa kotoutumislaki tarkoittaa käytännössä maahanmuuttaja-asiakkaan kielitaidon, työelämävalmiuksien ja ammatillisen osaamisen kasvun tukemista työvoimapolitiittisin toimenpitein. Paitsi asiakastasolla työskentelee TE-toimisto myös muutoin kotoutumisen edistämiseksi. Yhteistyössä kuntien, elinkeinoelämän, järjestöjen, kouluttajien ja muiden tahojen kanssa luodaan yleisiä edellytyksiä yksilöllisen kotoutumisprosessin menestyksekkään lopputuloksen mahdollistamiseksi. Tiiviillä verkostotyöllä mm. Yritys-Suomi kumppanien kanssa voidaan konkreettisesti edistää yritysten osaamistarpeiden tyydyttämistä kotoutuneiden maahanmuuttajien työpanoksella. Kotoutumisprosessi onkin nähtävä vahvasti kaikkien yhteiskuntalohkojen konkreettisena yhteistyönä ja kuntatasolla sillä on kytkennät myös elinkeino-, koulutus- ja osaamisasioihin.

Kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) edellyttää viranomaisten tuottavan maahanmuuttajille perustietoa oikeuksista ja velvollisuuksista yhteiskunnassa ja työelämässä. Tietoa tulee jakaa myös kotoutumista edistävistä palveluista. Kotoutumisen osalta erityistä vastuuta on säädetty laissa (8 §) mm. TE-toimistolle jonka on annettava opastusta, ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävistä toimenpiteistä, palveluista ja työelämästä. Pirkanmaan TE-toimiston kotisivuilla on maahanmuuttajille infoa ja hyödyllisiä linkkejä. Maahanmuuttajille on kotisivulla myös englanninkielinen yhteydenottolomake. Informaatiota, opastusta ja ohjausta antavat myös valtakunnallinen Työlinja ja Pirkanmaan TE-toimiston cc-palvelu. TE-toimistosta on saatavissa myös kotoutumiseen liittyvää kirjallista materiaalia.

5.2 Alkukartoitus

Kotoutumislain mukaan TE-toimistoon ilmoittautuneelle työttömälle työnhakijalle järjestetään alkukartoitus. Alkukartoitus on kotoutumislain mukaan järjestettävä asiakkaalle kahden kuukauden kuluessa ilmoittautumisesta. Käytännössä TE-toimiston alkukartoitus on noin kahden viikon kuluessa rekisteröitymisestä. Alkukartoitus on laadittava työttömille työnhakijoille, toimeentulotuen saajille (kunta) ja sitä pyytävälle (9 -10 §). Alkukartoituksessa TE -toimisto arvioi alustavasti työl-

listymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet. Alkukartoituksessa arvioidaan myös kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien toimenpiteiden tarve. Alkukartoitukseen perustuen TE-toimisto arvioi tarpeen maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan.

Alkukartoituksessa selvitetään seuraavia maahanmuuttajan yleisiä työllistymiseen, opiskeluun ja kotoutumiseen liittyviä valmiuksia:

- 1) luku- ja kirjoitustaito;
- 2) Suomen kielen taito;
- 3) opiskelutaidot ja -valmiudet;
- 4) aikaisempi koulutus ja työkokemus;
- 5) erityistaitoihin liittyvä osaaminen ja muut vahvuudet;
- 6) omat työllistymis- ja koulutustoiveet;
- 7) elämäntilanne ja siitä johtuvat palvelutarpeet

Alkukartoituksessa sovitaan kielitestauksesta ja tehdään myös palvelutarpeiden kartoitus. Pirkanmaan TE-toimistossa alkukartoitukset laaditaan Nokian kaupungin osalta Tampereen TE-palvelussa (Pellavatehtaankatu 25). Alkukartoitukseen kutsutaan asiakkaan tilanteen ja tarpeen mukaan Nokian kaupungin maahanmuuttajatyön koordinaattori ja tulkki. Alkukartoitus tapahtuu ajanvarauksella ja siihen asiakkaalle lähetetään henkilökohtainen kutsu.

5.3 Kotoutumissuunnitelma

TE -toimisto laatii kotoutumissuunnitelman yhdessä maahanmuuttajan kanssa. Kotoutumissuunnitelman laadintaan osallistuu tarvittaessa maahanmuuttajatyön koordinaattori kunnan edustajana sekä tulkki. Kotoutumissuunnitelmaa tehtäessä täydennetään alkukartoituksessa kartoitettuja asioita ja selvitetään asiakkaan kotoutumiseen sisältyviä mahdollisuuksia. Kotoutumisasiantuntija tekee kotoutumissuunnitelman kolmikantaperiaatteella asiakkaan ja kunnan sosiaalitoimen edustajan kanssa hyödyntäen tulkkipalveluita tarpeen mukaan. Kotouttamisen aikana TE-toimiston tehtäviin kuuluu kotoutumislain piirissä olevien asiakkaiden henkilökohtainen ohjaustyö, asiakkaan motivointi sekä yksilöllisen suunnitelman laadinta ja toteutuksen tukeminen ja seuranta suhteessa työllistymiseen. Siihen sisältyy myös TE- toimiston keskeisen lainsäädännön asettamien oikeuksien, velvollisuuksien ja niistä aiheutuvien seuraamusten henkilökohtainen informointi.

Kotoutumisprosessi muodostuu asiakasta eteenpäin vievistä palvelukokonaisuuksista eri työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. Toimenpiteiden toteutumista seurataan asiakaskohtaisesti. Kotoutumisprosessissa asiakas ohjataan todetun kielikoulutustarpeen ja -tason mukaisesti kielikoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä valmennuspalveluihin. Koulutus voidaan toteuttaa työvoimakou-

lutuksena, omaehtoisena/kotoutumistuella tuettavana omaehtoisena. Koulutuksen ajalta maksetaan työmarkkinatuki kotoutumistukena. Kotoutumisprosessin aikana kotoutuvalla on käytössään palvelutarpeen mukaisesti TE-toimiston koko palveluvalikoima.

Kotoutumissuunnitelman kesto on yksilöllinen ja se vaihtelee yleisimmin välillä 1-3 v. Erityisistä syistä kotoutumisaikaa voidaan pidentää enintään 5 vuoteen saakka. Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma on kestoltaan enintään 1 v.

5.4 Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutus järjestetään pääosin työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena. Opetushallitus hyväksyi aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sekä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 1.2.2012. Opetussuunnitelman perusteet ovat voimassa toistaiseksi. Nämä opetussuunnitelman perusteet tuli ottaa käyttöön viimeistään 1.6.2012 jälkeen hankitussa ja/tai alkaneessa koulutuksessa. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on, että kotoutuvalla on toimiva peruskielitaito (käytännössä taso B1.1.). Kotoutumiskoulutus voidaan hankkia/toteuttaa myös omaehtoisena koulutuksena kotoutumistuella.

TE-toimisto käyttää Pirkanmaalla kotoutumiskoulutukseen ohjaamisessa Koulutusporttia. Koulutusportista löytyvät kotoutumiskoulutukset, kotoutujat ja sieltä voidaan myös hoitaa koulutuksen aikaisia käytännön asiakas- ja koulutustietoihin liittyviä asioita. Koulutusporttia käytetään sekä alkukartoituksessa että kotoutumispalveluissa.

5.5 Kotoutumista edistävät muut TE-palvelut

Kotoutumisvaiheen päätyttyä maahanmuuttajien palvelusta vastaavat TE-toimiston palvelulinjat. Nokian kaupungin maahanmuuttajien palveluista vastaa ensisijaisesti Pirkanmaan TE-toimiston läntinen alue. Palvelut tuotetaan normaaliuden periaatteella eli siten, että maahanmuuttajien palvelut tuotetaan samoilla periaatteilla kuin kantasuomalaistenkin palvelut. Maahanmuuttajuus voi vaikuttaa henkilön palvelutarpeeseen, mutta ei yksinomaan määrittele tarjottavia palveluita vaan palvelutarpeet määrittyvät pääosin samojen tarpeiden pohjalta kuin kantasuomalaistenkin palvelutarpeet.

Nuorten kotoutujien ja maahanmuuttajien palvelutarpeet otetaan TE-toimistossa erityisesti huomioon. Nuorisotakuu-ohjelman toimenpiteissä on Pirkanmaalla erityisiä toimia nuorten aktivoimiseksi

ja osallistamiseksi koulutukseen ja työmarkkinoille. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin nuoriin, jotka saapuvat Suomeen oppivelvollisuusiän loppupuolella tai oppivelvollisuusiän jälkeen.

Kotoutujalla on, samoin kuin kantaväestöönkin kuuluvilla velvollisuus osallistua toimenpiteisiin. Viranomaisilla on velvollisuus tarjota aktiivisesti toimenpiteitä määrärahojen rajoissa. Pirkanmaan TE-toimiston aloitettua toimintansa 1.1.2013 tuotetaan kaikki TE-palvelut maakunnassa samansisältöisinä ja samoilla periaatteilla.

5.6 Ikäihmisten palvelut

Kaikki Nokian ikäihmisille tarkoitetut palvelut ovat avoimia myös maahanmuuttajille. Ikääntyvien maahanmuuttajien perheet ja sukulaiset osallistuvat yleensä paljon läheistensä hoitoon. Perheiden hoitoon osallistumista on tuettava kertomalla palveluista ja ottamalla läheiset mukaan hoidon suunnitteluun ja toteutukseen, jolloin ikääntyvän maahanmuuttajan kulttuurin ominaispiirteet tulevat huomioiduksi.

Maahanmuuttajatyön koordinaattorin kanssa yhteistyössä vanhuspalvelun sosiaalityöntekijä tekee iäkkäille maahanmuuttajille kotoutumissuunnitelman. Kotoutumissuunnitelmassa otetaan huomioon erityisesti asiakkaan terveystilanne, suomen kielen oppimisen mahdollisuudet ja kolmannen sektorin palvelumahdollisuudet.

6 KAIKILLE IKÄRYHMILLE YHTEISIÄ PALVELUJA

6.1 Sosiaali- ja terveystalvelut

Perusturvakeskuksen perhetyön hallinnonalalla maahanmuuttajatyössä työskentelee maahanmuuttajatyön koordinaattori, jonka esimiehenä toimii johtava sosiaalityöntekijä. Maahanmuuttajatyön koordinaattorin tehtäviin kuuluvat kaikkien maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvät työtehtävät riippumatta siitä millä perusteella he ovat maahan tulleet ja kuinka kauan he ovat Suomessa asuneet. Koordinaattori toteuttaa kotouttamista monialaisena yhteistyönä viranomaisten ja muiden toimialojen kanssa. Hän vastaa ohjauksesta ja neuvonnasta, alkukartoituksista, kotoutumissuunnitelmista sekä taloudellisesta tuesta kaikkien maahanmuuttajien osalta. Lisäksi hän vastaa kiintiöpakolaisten, kansainvälistä suojelua saavien sekä paluumuuttajien vastaanottamisesta sekä tehostetuista kotouttamistoimenpiteistä. Koordinaattori vastaa myös valtiolta saatavien korvausten hakemisesta Nokian kaupungille. Maahanmuuttajatyön koordinaattori voi tarvittaessa järjestää koulutusta maahanmuuttoon ja -muuttajiin liittyvissä asioissa kaupungin työntekijöille tai muille sidosryhmille. Maahanmuuttajatyön koordinaattori on henkilö, johon voi ottaa yhteyttä kaikissa maahanmuuttajiin liittyvissä asioissa. Hänet tavoittaa puhelimitse soittoaikana ja häneltä voi tarvittaessa varata ajan neuvonnan ja ohjauksen saamiseksi.

Nokian kaupungin perusterveydenhuolto koostuu terveyskeskuksen aluevastaanoton, ensiavun, kahden vuodeosaston, fysioterapiaoaston, hammashoitolan, röntgenosaston, laboratorion, neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kotihoidon palveluista. Erikoissairaanhoidon palveluita tarjotaan erikoislääkäripoliklinikalla sekä vuodeosastoilla (sisätaudit, kirurgia, gynekologia, geriatria). Myös psykiatrian erikoispalveluita on mahdollisuus saada Nokialla. Terveyskeskuksen toiminta on jaettu maantieteellisesti Keski-, Pohjois- ja Etelä-Nokian Aluevastaanottoihin. Asukkaat saavat perusterveydenhuollon palveluja siinä aluevastuuyksikössä, johon he kotiosoitteensa perusteella kuuluvat.

6.2 Asuminen

Suurin osa Nokialle muuttavista maahanmuuttajista muuttaa itsenäisesti, eikä heidän asumisratkaisuihinsa voida vaikuttaa viranomaistoiminnan kautta. Strategisena tavoitteena on kuitenkin asuttaa maahanmuuttajia mahdollisimman laajalti koko kunnan alueelle. Tätä periaatetta noudatetaan vuok-

rattaessa asuntoja kiintiöpakolaisille Nokian Vuokrakodeilta. Tarvittaessa maahanmuuttajatyön koordinaattori tukee ja avustaa asunnon hankinnassa muitakin maahanmuuttajia kuin kiintiöpakolaisia. Tällöinkin yhteistyötä tehdään usein Nokian Vuokrakotien kanssa asunnon löytymiseksi.

Maahanmuuttajien asumista tuetaan kotoutumisvaiheessa antamalla heille perustietoa asumisesta Suomessa sekä tarvittaessa lähiohjausta talon järjestyssääntöjen sekä asumiskulttuurin ohjaamisessa. Pakolaisapu on lisäksi julkaissut helppolukuisen Asumispakki –nimisen oppaan, jonka kuvat ja tekstit helpottavat asumiseen liittyvien käytännönongelmien ratkaisemisessa. Pakolaisavun Kotilo-projektin työntekijä on mahdollista kutsua pitämään ryhmille infotilaisuuksia asumisesta Suomessa. Pakolaisapu välittää myös naapuruusovittelijoita ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi.

6.3 Vapaa-aikatoimi

Kulttuuritoimi voi tarjota erilaisia resursseja tapahtumien ja näyttelyiden järjestämiseen. Koulujen ja päiväkotien kanssa järjestettävän kulttuurityön sisällöissä on monikulttuurisuutta. Mahdollista on myös hakea avustuksia järjestötoimintaan sekä kaikille avoimiin tapahtumiin tai muiden kulttuuri-hankkeisiin.

Liikuntatoimintaa järjestävät pääosin eri lajien järjestöt. Erilaisten kansalaisryhmien omista harjoitteluvuoroista tulee keskustella liikuntakoordinaattorin kanssa. Kaupunki tarjoaa kevyen liikenteen väyliä ja lenkkipolkuja sekä uimahallin. Pelkästään naisten hallivuoro on Hervannan uimahallissa Tampereella. Talvilajeista luistelu ja hiihto onnistuvat Nokialla hyvin. Liikunta-avustuksia on tarjolla liikuntajärjestöille.

Kirjasto tarjoaa ilmaisen mahdollisuuden sähköiseen asiointiin ja yhteydenpitoon maailmanlaajuisesti. Kirjastosta saa myös internetin käyttöopastusta. Kirjastoissa voi asiakasnettikoneilla lukea uutisaineistoa Library Press Display –tietokantaa käyttäen. Ohjelma sisältää sanomalehtiaineistoa sadoilla kielillä.

Asiakkaille toimitetaan kaukolainaksi erikielistä kirjallisuutta kaukolainaussääntöjen mukaisesti. Kirjasto pyrkii hankkimaan omiin kokoelmiinsa myös jonkin verran asiakkaiden omakielistä kirjallisuutta lähinnä lapsille. Tulkkipalvelujen käyttö kirjastonkäyttöön perehdyttämisessä on suotavaa.

Työväenopiston ohjelmassa on suomen kielen ja kulttuurin kursseja maahanmuuttajille. Eri kulttuurit huomioidaan kurssiohjelman laatimisessa monipuolisesti. Toivomuksia on mahdollista esittää

myös esim. kädentaito- tai ruuanlaittokurssien sisältöihin. Opisto voi järjestää eri kulttuureja esitteleviä luentosarjoja. Lapsille, nuorille ja aikuisille opisto tarjoaa mahdollisuuden osallistua taiteen perusopetukseen eri taiteen aloilla.

6.4 Tulkki- ja käännöspalvelut

Useat lait, asetukset ja säädökset, kuten hallintolaki, esitutkintalaki, kielilaki, sosiaalihuoltolaki, pohjoismainen kielisopimus, ulkomaalaislaki, laki potilaan asemasta ja oikeuksista sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista ohjaavat viranomaisia kielipalvelujen käyttöön. Lisäksi työministeriö on ohjeistanut kuntia siitä, kuinka maahanmuuttajien kielipalvelut tulee toteuttaa. Ohjeen (O/3/2005) mukaan tulkki- tai käännöspalveluja järjestetään, jos maahanmuuttaja tai turvapaikanhakija ei osaa suomen tai ruotsin kieltä tai jos viranomainen ei osaa maahanmuuttajan tai turvapaikanhakijan käyttämää kieltä. Kielipalveluja tulee käyttää erityisesti maahantulon alkuvaiheessa sekä silloin, kun on päätettävä maahanmuuttajan oikeuksista, etuuksista ja velvollisuuksista tai kun asian selvittäminen sitä muutoin vaatii.

Viranomaisen on järjestettävä tulkkaus, mikäli ulkomaalainen ei osaa suomen kieltä. Asianosaisella on oikeus saada omalla äidinkielellään tieto häntä koskevissa päätöksissä. Nokian kaupunki käyttää mm. Pirkanmaan tulkkikeskuksen ja Länsi- Suomen tulkkipalvelujen palveluja tarvitessaan tulkkaus- tai käännöspalveluja asiakastyössä. Tulkkikeskus voi järjestää myös puhelimen ja videoneuvottelulaitteen välityksellä tapahtuvaa tulkkausta. Tulkkauksista aiheutuneiden matkakulujen vähentämiseksi ELY-keskus suosittelee puhelintulkkauksen käyttöä silloin kun se on mahdollista. Tulkit ovat ammattitaitoisia, toimivat puolueettomasti ja heitä sitoo ehdoton vaitiolovelvollisuus. Tulkki pitää varata hyvissä ajoin ja tulkin varaa se työntekijä, joka tulkkia tarvitsee.

Jokainen kunnan hallintokunta varaa omaan budjettiinsa tarvittavan määrärahan tulkkauspalveluiden ostamiseen. Jokainen hallintokunta vastaa itse tulkkauskustannuksista niiden maahanmuuttajien osalta, joiden kohdalla kunta ei saa valtiolta korvausta pakolaisaseman perusteella. Pakolaisstatuksen omaavien osalta perusturvakeskuksen maahanmuuttajatyö vastaa tulkkauskustannusten perinnästä valtiolta kunnalle. Tulkkikeskus lähettää eritellyn laskun käytetyistä tulkkauspalveluista perusturvakeskukseen. Pakolaisasiakkaiden tulkkipalvelut korvataan kunnille valtion varoista ilman aikarajaa kansalaisuuden saamiseen saakka. Paluumuuttajien osalta korvauksia saadaan 6 kuukauden ajalta. Mikäli maahanmuuttajatyön koordinaattori tai kaupungin lastensuojelutyön sosiaalityöntekijä on mukana asiakkaan palaverissa, voidaan palvelu tilata työntekijän luvalla perusturvakeskuksen laskuun.

7 MONIALAINEN YHTEISTYÖ

Maahanmuuttajien kotoutuminen vaatii paikallistason toimijoiden tiivistä yhteistyötä sekä viranomaisten välillä, että kolmannen sektorin kanssa. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi: tavoitteena on sekä maahanmuuttajien kotoutuminen että kunnan monimuotoistuminen. Eri toimijoiden tulee toteuttaa avointa ja joustavaa yhteistyötä maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Yhteistyötä maahanmuuttajatyössä tehdään myös seutukunnallisesti. Seutukunnallinen työ auttaa kehittämään paikallisesti yhteneväisiä käytäntöjä sekä mahdollistaa joidenkin palvelujen kehittämisen yhteistyönä eri kuntien, valtiollisten toimijoiden tai kolmannen sektorin toimijoiden välillä.

Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

Laki Kotoutumisen edistämisestä ohjeistaa kunnan monialaista yhteistyötä näin: ”Paikallisten viranomaisten on kehitettävä kotouttamista monialaisena yhteistyönä. Yhteistyöhön osallistuvat kunta, työ- ja elinkeinotoimisto ja poliisi sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt.”

Maahanmuuttajatyön koordinaattori on käytännön työssään päivittäin yhteydessä muiden viranomaistahojen kanssa. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat mm. TE-toimisto, Typ, Kela, poliisi, maistraatti, Maahanmuuttovirasto.

Yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa

Nokialla toimii monikulttuurisia ja maahanmuuttajajärjestöjä: Nokian Afgaaniyhdistys ry, Kulttuuriyhdistys Nai ry sekä Nokian monikulttuurinen yhdistys ry. Nokian kaupunki on tehnyt yhteistyötä järjestöjen kanssa osallistuen heidän toimintansa rahoittamiseen avustusten kautta sekä kutsuen järjestöjen johtokuntaa mukaan erilaisiin koko kunnan kehittämiseen tähtääviin seminaareihin ja työryhmiin.

Suomen Punaisen Ristin paikallisosasto on Nokialla aktiivinen yhteistyökumppani maahanmuuttajatyössä. He ovat antaneet maahanmuuttajille tavaralahjoituksia, lainanneet tilojaan info- ym. tilaisuuksiin, toimineet tukihenkilöinä sekä työllistäneet maahanmuuttajia ottamalla heitä työharjoitteluun toimipisteeseensä. Paikallisosasto on myös järjestänyt suomen kielen opetusta vapaaehtois-

voimin työvoimapoliittisten koulutusten ulkopuolelle jääneille ryhmille. Nokian seurakunta on osallistunut toimintaan mm. tarjoamalla opetuskäyttöön tilojaan.

Suomen Pakolaisavun kautta on saatu asiantuntevaa apua asumiseen ja naapuruussovitteluun liittyvissä asioissa.

Seutukunnallinen yhteistyö

Seutukunnan kuntien maahanmuuttajatyön työntekijät tapaavat säännöllisesti toisiaan sekä Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke Alman työntekijöitä, joiden yhtenä tehtävänä on tukea kuntia työskentelyssä maahanmuuttajien kanssa. Kokoukset ovat tärkeitä alueellisen tiedon vaihtamisen ja kokemuksen jakamisen kannalta maahanmuuttajiin liittyvissä erityiskysymyksissä sekä hyvien käytäntöjen levittämisessä. Työntekijöiden kannalta ne ovat luonteeltaan myös työnohjauksellisia.

Nokian kaupunki on osallisena alueellisessa maahanmuuton kehittämishankkeessa. Alma-hanke tukee kuntia mm. kotouttamisohjelman koonnissa ja päivityksessä. Alma hankkeen toiminnasta Tampereen kaupungin vakinaiseksi palveluksi juurtunut Maahanmuuttajaneuvonta omakielisinä neuvoineen on myös Nokialaisten maahanmuuttajien käytössä.

Nokialaiset maahanmuuttajat käyttävät paljon myös muita Tampereella sijaitsevia palveluita. Näitä ovat mm. Setlementti Naapurin Maahanmuuttajapoikatyö Kölvi, Miesten Kansalaistalo Mattila, Kansainvälinen naisten tapaamispaikka Naistari, Tampereen Tyttöjen Talo, Rikosuhripäivystys. Maahanmuuttajien koulutuspalvelut järjestetään pääasiassa Tampereella. Maahanmuuttajalapset käyvät ensimmäisen kouluvuotensa Suomessa valmistavaa koulutusta Tampereella ennen lähikouluun siirtymistä. Aikuisten työvoimapoliittiset ja rinnasteiset koulutukset esim. Sofian pysäkin kielikurssit järjestetään Tampereella. Maahanmuuttajatyön koordinaattori tekee yhteistyötä ennen mainittujen tahojen kanssa.

Maahanmuuttajien määrän on arvioitu nousevan tulevina vuosikymmeninä merkittävästi. Nokian kaupunki tulee jatkossa vetämään maahanmuuttajia puoleensa entistä enemmän sekä sijaintinsa, että palveluidensa puolesta. On kaikkien yhteinen etu, että kaupungilla on toimiva yhteistyöverkosto ja soveltuvat palvelut auttamaan uusia kuntalaisia kotoutumisessa. Maahanmuuttajatyötä ei voida nähdä enää vain sosiaalipalveluiden alaisena pakolaistyönä; maahanmuuttajien kirjo kasvaa ja tulee kasvamaan entisestään. Suomi kansainvälistyy lisää ulkomaalaisten työntekijöiden, opiskelijoiden sekä humanitaarisista syistä maahan muuttaneiden vuoksi. Heidän erilaisten tarpeidensa huomioiminen tulee olemaan arkipäivää kaikkien viranomaisten työssä.

Maahanmuuttajien kohtaaminen voi joskus olla haastavaa kielitaidon puutteen ja kulttuurierojen vuoksi, mutta se on myös antoisaa ja opettavaista. Kulttuurisensitiiviseen työotteeseen tarvitaan vain ennakkoluuloton asenne, eroja kunnioittava arvomaailma ja kyky reflektoida omaa työtään. Samoja piirteitä, joita tarvitaan ihmisten kanssa tehtävässä työssä yleensäkin.

9 LIITTEET

9.1 Yhteystiedot

Maahanmuuttajatyön koordinaattori
Perusturvakeskus, Harjukatu 21
p. 040 7799 290

Terveystenhoitaja (maahanmuuttaja-asiakkaiden koordinointi terveystalveissa)
Nokian terveystakeskus, Maununkatu 16
p. 040 1334 384

Nokian kaupungin s-postiosoitteet muotoa etunimi.sukunimi@nokiankaupunki.fi

Pirkanmaan tulkkikeskus
<http://www.tampere.fi/tulkkikeskus>

Tulkkaukset: 03 5657 7314

Tulkkivälitys palvelee ma - to klo 8 - 15.45 ja pe klo 8 - 15.15.

Pirkanmaan TE-toimisto
www.mol.fi
sosiaaliturva
p. 0295 045 500 (vaihte)
työlupa, työnvälitys ja muut työvoimapalvelut
Pirkanmaan työlupalinjaus

Pirkanmaan poliisilaitos
kansalaisuusasiat, oleskelulupa, työlupa, pakolais- ja turvapaikka-asiat
p. 071 874 5415
www.poliisi.fi

Sisä-Suomen maistraatti
Tampereen yksikkö

ulkomaalaisasiat.sisa-suomi@maistraatti.fi
oleskelulupa, työlupa, turvapaikka-asiat, kansalaisuus
p. 029 553 7497, 029 553 7507

Maahanmuuttovirasto

www.migri.fi

p. 071 873 0730 (vaihde)

Verotusasiat, tilapäisesti maassa oleskelevien rekisteröinti

Verotoimistot www.vero.fi

Muita hyödyllisiä linkkejä:

- Aineistotuotantoa maahanmuuttajille
Kansaneläkelaitoksen (Kela) toimistot (www.kela.fi)
- **Kelan ja Verohallinnon palvelupiste Suomeen tuleville työntekijöille (In To Finland)**
- **Palvelu EU:n ulkopuolelta Suomeen muuttaville (Finfo)**
- Työtä pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien kanssa
Suomen Punainen Risti (www.punainenristi.fi)

Kotoutumisen
työvälineitä koulutus.

9.2 Tulkkivälitysohjeistus

Tulkin tilaaminen:

- tulkin tilaa aina viranomainen
- Tulkki kannattaa tilata aina, jos et tiedä varmasti, onko asiakkaan suomen kielen taito riittävä.
- Tilaa tulkki hyvissä ajoin.
- Huomaa, että tulkattava asiakaskäynti vie vähintään kaksinkertaisen ajan normaaliin asiakaskäyntiin verrattuna.
- Mikäli varattu aika muuttuu tai peruuntuu, ilmoita siitä heti tulkkivälitykseen. Jos peruutus tehdään samana päivänä, tulkkaus laskutetaan.
- Tulkit eivät ota varauksia paikan päällä tai puhelimitse.
- Tulkki ei voi tulkata asioimistilanteessa, johon osallistuvat esimerkiksi hänen lähisukulaisensa tai ystävänsä.

Ilmoita tulkkivälittäjälle:

- tulkkauskieli (mahdollisesti murre)
- tulkkauspäivä, tulkkauksen alkamis- ja päättymisaika
- tarvitaanko tulkiksi mies/nainen
- tulkin kanssa työskentelevän viranomaisen nimi ja puhelinnumero
- maahanmuuttaja-asiakkaan nimi
- tulkkauspaikka ja tarkat osoitetiedot
- varaajan nimi ja puhelinnumero
- laskutusosoite, mikäli se on eri kuin tulkkausosoite
- tulkkauksen aihe (toimita mahdollinen etukäteismateriaali)

Asioiminen tulkin kanssa:

Kohdista puheesi asiakkaalle (älä tulkille) ja katso asiakasta kohti. Puhu mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi. Vältä ammattislangia. Anna tulkille aikaa tulkata puheesi. Kerro ja hoida itse tulkin välityksellä kaikki asiat, jotka haluat asiakkaasi saavan tietää (esim. lomakkeiden täyttäminen, reseptien selittäminen). Tulkki tulkkaa kaiken, mitä sanotaan. Hän ei lisää mitään eikä jätä mitään pois. Pidä kiinni sovitusta aikataulusta, koska tulkki on paikalla vain varatun ajan. Jos yhtäjaksoinen tulkkkaus kestää monta tuntia, on muistettava pitää taukoja. Käytä tulkkina vain ammattitulkkia, älä asiakkaasi lasta, sukulaista tai ystävää.